

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJA

Biudžetinė įstaiga Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6060 Faks. (8 5) 239 6289 El. p. priim@lrs.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre Kodas 188605295

Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės Akto
signatarui Z. Vaišvilai

2019-07-16 Nr. S-2019- *4312*

DĖL TYRIMO ATASKAITOS

Atsižvelgdami į Seimo valdybos 2019-07-10 posėdžio protokolą Nr. SV-P-215, siunčiame susipažinti Lietuvos Respublikos Seimo valstybinės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės „Dėl Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Zigmo Vaišvilos rašto“ tyrimo ataskaitą.

PRIDEDAMA:

1. Seimo valdybos 2019-07-10 posėdžio protokolą Nr. SV-P-215 (1 lapas);
2. Lietuvos Respublikos Seimo valstybinės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės „Dėl Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Zigmo Vaišvilos rašto“ tyrimo ataskaita (8 lapai).

Seimo kanclerė

Daiva Raudonienė

Išrašas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO VALDYBA

POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2019-07-10 Nr. SV-P-215
Vilnius

18. SVARSTYTA. Dėl Seimo Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės tyrimo ataskaitos.

Kalbėjo: V. Pranckietis, D. Raudonienė.

NUTARTA. Perduoti Seimo Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės „Dėl Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės Akto signataro Zigmo Vaišvilos rašto“ tyrimo ataskaitą Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės Akto signatarui Zigmui Vaišvilai.

Balsavimo rezultatai: pritarta bendru sutarimu.

Seimo Pirmininkas

Viktoras Pranckietis

Protokolą rašė

Laura Ulevičė

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO VALSTYBĖS ISTORINĖS ATMINTIES KOMISIJOS
SUDARYTOS DARBO GRUPĖS „DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS AKTO
SIGNATARO ZIGMO VAIŠVILOS RAŠTO“
TYRIMO ATASKAITA**

2019-06-26

Vilnius

2018-09-05 LR Seimo Valdybos posėdyje, svarstant klausimą „Dėl Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Zigmo Vaišvilos rašto“, bendru sutarimu nutarta kreiptis į Valstybės istorinės atminties komisiją su prašymu ištirti Zigmo Vaišvilos rašte nurodytas aplinkybes¹.

2018-09-19 LRS Valstybės istorinės atminties komisijos posėdyje svarstytas klausimas „Dėl Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Zigmo Vaišvilos rašte nurodytų aplinkybių ištyrimo“ ir nutarta (balsavimo rezultatai: už – 9, susilaikė – 1):

1. Sudaryti šios sudėties darbo grupę (toliau DG): Arūnas Gumuliauskas (pirmininkas), Vytautas Juozapaitis, Ričardas Juška, Povilas Urbšys.

2. Pavesti darbo grupei ištirti nurodyto dokumento perdavimo ir atsiradimo viešoje erdvėje aplinkybes.

3. Darbo grupei nutarus kreiptis į Liustracijos komisiją dėl kardinolo Vincento Sladkevičiaus².

2018-10-10 įvyko uždaras LRS Valstybės istorinės atminties komisijos (toliau VIAK) sudarytos darbo grupės posėdis, kuriam vadovavo DG pirmininkas A. Gumuliauskas. Jame dalyvavo DG nariai: P. Urbšys, R. Juška, V. Juozapaitis. Posėdžiui sekretoriavo LRS Informacijos ir komunikacijos departamento Parlamentarizmo istorinės atminties skyriaus vyriausioji specialistė Akvilė Raudeliūnienė. Posėdžio metu išklausti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – LGGRTC) direktorės Teresės Birutės Burauskaitės atsakymai į iš anksto DG pateiktus klausimus³. DG nutarė: pakviesti į kitą DG posėdį LGGRTC skelbimui parengtų dokumentų (buvusios SSRS specialiųjų tarnybų) aprobavimo grupės narius Arūną Bubnį, Rytą Narvydą, Algirdą Adomą Stankevičių⁴.

¹ LRS Valdybos posėdžio protokolas Nr. SV-P-141, 2018-09-05, p. 1;

² LRS Valstybės istorinės atminties komisijos posėdžio protokolas Nr. 145-P-10, 2018-09-19, p. 4;

³ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 1;

⁴ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 4;

2018-10-17 įvyko antrasis uždaras LRS VIAK sudarytos DG posėdis, kuriam vadovavo DG pirmininkas A. Gumuliauskas. Jame dalyvavo DG nariai: P. Urbšys, R. Juška. Posėdžiui sekretoriavo LRS Informacijos ir komunikacijos departamento Parlamentarizmo istorinės atminties skyriaus vyriausioji specialistė A. Raudeliūnienė. Posėdžio metu išklausti LGGRTC skelbimui parengtų dokumentų (buvusios SSRS specialiųjų tarnybų) aprobavimo grupės narių A. Bubnio, R. Narvydo, A. A. Stankevičiaus atsakymai į DG pateiktus klausimus⁵. DG nutarė: pakviesti į kitą DG posėdį buvusį LGGRTC darbuotoją, dabar Vilniaus universiteto, Istorijos fakulteto lektorių dr. Marių Ėmužį⁶.

2018-11-07 įvyko trečiasis uždaras LRS VIAK sudarytos DG posėdis, kuriam vadovavo DG pirmininkas A. Gumuliauskas. Jame dalyvavo DG nariai: V. Juozapaitis, R. Juška. Posėdžiui sekretoriavo LRS Informacijos ir komunikacijos departamento Parlamentarizmo istorinės atminties skyriaus vyriausioji specialistė A. Raudeliūnienė. Posėdžio metu išklausti LGGRTC buvusio LGGRTC darbuotojo, dabar Vilniaus universiteto, Istorijos fakulteto lektoriaus dr. M. Ėmužio atsakymai į DG pateiktus klausimus⁷. DG nutarė: parengti Darbo grupės ataskaitą apie šio klausimo nagrinėjimą Valstybės istorinės atminties komisijai⁸.

Tačiau dėl objektyvių priežasčių (1. Nuo 2018-11-15 prasidėjo dviejų LRS komisijų – Laisvės kovų ir VIAK – sujungimas į nuolatinę LRS Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisiją (toliau LKIVIAK); 2. Du LRS VIAK sudarytos DG nariai (R. Juška, P. Urbšys) aktyviai dalyvavo 2019 m. savivaldybių tarybų rinkimų kampanijoje) ataskaitos rengimas užsitęsė.

Dokumento perdavimo ir atsiradimo viešoje erdvėje aplinkybės

DG, norėdama išsiaiškinti rūpimo dokumento patekimo į Lietuvos ypatingąjį archyvą (toliau LYA), kreipėsi į LYA direktorių Ovidijų Lėverį. Šis DG atsiuntė raštą, kuriame konstatuojama, kad 2011-12-09, vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 3 straipsnio 3 dalimi⁹, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas perdavė, o LYA priėmė dokumentus:

1. „Žurnalas Nr. 35, bylos chronologinės ribos ir data – 1987-01-12, lapų skaičius – 200;

⁵ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 1;

⁶ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p.3;

⁷ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 1;

⁸ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p.3;

⁹ Žin., 1995, Nr. 107-2389; 204, Nr. 57-1982; 2007, Nr. 4-154;

2. TSRS KGB ir LTSR KGB dokumentų kopijos, lapų skaičius – 53¹⁰.

Dokumentus perdavė Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (toliau VSD) pareigūnas Gintaras Baradiukas, o – priėmė LYA Dokumentų apskaitos skyriaus vedėjo pavaduotoja Rūta Kalvelienė. Bylų (dokumentų) perdavimo aktą savo parašais tvirtino Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento generalinis direktorius Gediminas Grina bei LYA direktorius O. Léveris. Pastarojo 2018-11-29 rašte DG pirmininkui A. Gumuliauskui konstatuojama, jog po dokumentų perėmimo procedūros minėtas žurnalas įrašytas į LYA apskaitą kaip fondo Nr. K-10 „Lietuvos TSR saugumo komiteto (KGB) agentų ir kandidatų į agentus bylos“, Agentų asmens ir darbo bylų registracijos žurnalų apyrašo Nr. 3 byla Nr. 44 „Agentų asmens bylų, paliktų nuolat saugoti LTSR KGB archyve, registracijos žurnalas Nr. 35 T. 1“ (žurnalo apimtis 200 lapų)¹¹. Visas agentų registracijos žurnalas parašytas ranka. Keli pabaigoje asmenys įrašyti kiek kitu rašikliu, kita rašysena. Be to, dokumente neišlaikyta chronologinio eiliškumo. Tokiu būdu šis dokumentas, pasak LGGRTC direktorės T. B. Burauskaitės, „buvo viešas ir su juo visuomenė galėjo susipažinti, žurnalistai galėjo paskelbti šiame žurnale nurodytus vienus ar kitus asmenis¹². Pastarąjį faktą patvirtino ir LGGRTC Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento direktorius A. Bubnys: „VSD perdavus KGB agentūrinį registracijos žurnalą Lietuvos ypatingajam archyvui, jis tapo prieinamas visiems, tai nebuvo slaptas dokumentas, todėl anksčiau ar vėliau kas nors vis tiek būtų paskelbę pavardes iš šio žurnalo“¹³. Tos pačios nuomonės laikėsi M. Ėmužis¹⁴. Galima konstatuoti, kad **prie spartaus dokumento viešinimo prisidėjo ir politikų įtaka, kurios LGGRTC direktorė T. B. Burauskaitė nepaneigė**: „<...> taip ir ne, nes visuomenėje buvo daug rašyta apie šį žurnalą ir buvo žiniasklaidoje klausama, kada LGGRTC paskelbs agentų sąrašą. Kalbėtoja pasakė, kad susidarė tokia politinė situacija, nes visuomenė labai domėjosi. <...> kad A. Anušauskas, kaip geriausias tos srities žinovas, kaip Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas, pasidalino informacija su žiniasklaida apie VSD perduotus dokumentus“¹⁵.

Kita vertus, į DG klausimus atsakinėję **LGGRTC darbuotojai kategoriškai paneigė prielaidą, kad minėtas žurnalas galėtų būti LGGRTC dokumentas**. Antai A. Bubnys pasakė, jog

¹⁰ Bylų (dokumentų) perdavimo aktas, 2011-12-09/30 Nr. A-1-21 (7.6.)/(K)-41-26;

¹¹ Dėl duomenų pateikimo 2018-11-29 Nr. (10.1) V4-395;

¹² LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 2;

¹³ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 3;

¹⁴ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 3;

¹⁵ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 3; Nauji KGB dokumentai gali būti paviesinti artimiausiais mėnesiais, 2012-03-26, <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauji-kgb-dokumentai-gali-buti-paviesinti-artimiausiais-menesiais.d?id=57273447>;

„kategoriškai patvirtina, kad LGGRTC darbuotojai prie agentų papildymo žurnalo jokių būdu neprišidėjo“¹⁶. Jam antrino LGGRTC darbuotojas R. Narvydas, kuris pasakė, „kad žurnalo pradžioje yra nuoroda į KGB įsakymą, pagal kurį šis žurnalas buvo tvarkomas, tačiau įsakymo teksto nepavyko rasti. Kalbėtojas pabrėžė, kad, skelbiant bet kokį dokumentą, joks darbuotojas nepildė dokumento, t. y. dokumentas paskelbiamas koks jis sudarytas, t. y. gautas“¹⁷. **Tad galima daryti išvadą, jog KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalas negalėjo būti redaguotas LGGRTC darbuotojų. Minimo dokumento tekstas nekito nuo VSD jo perdavimo LYA 2011-12-09.**

Remiantis 2010-06-30 Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatymu, LGGRTC „tikrina, analizuoja ir skelbia buvusios SSRS specialiųjų tarnybų dokumentus“¹⁸. Tuo tarpu LGGRTC direktorė T. B. Burauskaitė 2018-10-10 DG posėdyje pabrėžė tik, kad „LGGRTC įstatymas įpareigoja viešinti KGB dokumentus“¹⁹. Nei šaltinių analizės, nei tikrinimo ji neminėjo. Beje, tokios pozicijos laikėsi A. Bubnys²⁰ ir M. Ėmužis: „LGGRTC skelbia dokumentus, jokio vertinimo nevykdo“²¹. Atsakydama į DG klausimus, LGGRTC direktorė T. B. Burauskaitė tvirtino, jog „LGGRTC turi susidare dokumentų skelbimo tvarką, principus, nes skelbiami dokumentai būna skirtingi. Šio žurnalo tyrimas ir viešinimas buvo pavestas jaunam istorikui (M. Ėmužiui – DG pastaba), žurnalas paskelbtas penkių metų laikotarpyje (žurnalo viešinimas pradėtas 2012-ųjų pabaigoje, baigtas 2018-01-05 – DG pastaba) ir šis dokumentas neturi kaltinamo aspekto“²². Pasak jos, „<...> žurnale <...> yra du registracijos numeriai – šio žurnalo ir kitas numeris agento ar verbuojamo bylos numeris. <...> LGGRTC nevertina, ar įrašytas asmuo dirbo, ar nedirbo KGB, pagrindinis LGGRTC darbas yra viešinimas dokumentų, paaiškinant juos <...> minimos pavardės žurnale rodo, kad jie buvo verbuojami, tačiau negalima tiksliai nustatyti, kas buvo užverbuoti, kas ne“²³.

¹⁶ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

¹⁷ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 3;

¹⁸ 2010-06-30 Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatymas, <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.377640?positionInSearchResults=17&searchModelUUID=581d7d26-d197-4cd4-b8c0-ab9158b73cb6>;

¹⁹ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 2;

²⁰ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

²¹ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 3;

²² LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 2;

²³ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 2;

2011 m. sausio 10 d. LGGRTC generalinio direktoriaus įsakymu buvo sudarytos darbo grupės – „Dėl buvusios SSRS Specialiųjų tarnybų dokumentų tikrinimo, analizavimo ir skelbimo“ ir „Skelbimui parengtų dokumentų aprobavimo grupė“. T. B. Burauskaitė patvirtino, kad „dirbo šios dvi darbo grupės. Viena grupė dirbo pagal patvirtintą tematiką, o kita dokumentų viešinimo. Šios darbo grupės tardavosi, jeigu išskildavo kokių tai klausimų. <...> kad protokolai yra bendro pobūdžio, kaip viešinimo schemos sudarymas, kokie duomenys neturi patekti į viešąją erdvę, t. y. asmenys, kurie prisipažino Liustracijos komisijai (apie pusantro tūkstančio), taip pat kad nebūtų skelbiami nei pareigūnų, nei agentų asmens duomenys, šeimos nariai. <...> kad darbo eigoje buvo sprendžiama, kas bus viešinama, kas ne“²⁴. M. Ėmužio teigimu, „pradžioje darbo grupės redkolegijoje dalyvavo ir Antanas Tyla, Vytautas Tininis, bet, nenorint jų kiekvieną kartą trukdyti, medžiaga buvo aptariama su LGGRTC darbuotojais. <...> išskirtinės konkrečiai šiam atvejui procedūros nebuvo“²⁵. **KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalo tyrimo ir viešinimo darbui, pasak A. Bubnio, vadovavo generalinė direktorė T. B. Burauskaitė**²⁶.

Išanalizavus LGGRTC darbuotojų atsakymus DG, paaiškėjo, jog R. Narvydas „buvo vienas pirmųjų, kuris peržiūrėjo minimo žurnalo kopiją, nes originalas VSD buvo perduotas į LYA. Perskaitęs dokumento kopiją, atkreipė dėmesį ir į žymių visuomenės asmenų pavardes. Todėl buvo priimtas sprendimas išsamiau panagrinėti šį žurnalą ir jame nurodytų asmenų pavardes. M. Ėmužis tyrinėjo šį žurnalą ir pavardes“²⁷. A. Bubnys pasakė, „kad patikrinti dokumentus galima tik tuos, kurie yra Lietuvos ypatingajame archyve, nes kitokių šaltinių nėra. „Delta“ sistema disponuoja VSD. Ši institucija turi daugiau informacijos ir galimybių patikrinti informaciją“²⁸. Tačiau LGGRTC raštu nesikreipė pagalbos į kitas institucijas²⁹. **Tad, tiriant rūpimą dokumentą, nebuvo bendradarbiavimo tarp atskirų institucijų, kadangi dalis informacijos yra VSD, dalis – LYA. Be to, tyrimą pasak R. Narvydo, „atliko tik vienas žmogus, kiti organizaciniai dalykai tik pasekmė to, kas įvyko“**³⁰. DG nustatė, kad buvo problemų ir su tyrimo metodika. Antai R. Narvydas paklaustas, ar LGGRTC turi pasitvirtinęs tyrimų kryptis ir metodiką, atsakė, „kad tyrimo metodika

²⁴ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 3;

²⁵ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 3;

²⁶ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

²⁷ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

²⁸ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

²⁹ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

³⁰ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

naudojama, kaip ir atliekant istorinius tyrimus. Strateginiams tyrimams, kryptims vadovauja LGGRTC direktorė T. B. Burauskaitė³¹. Pastaroji taip pat patvirtino visuminės metodikos nebuvimo faktą: „LGGRTC turi daug funkcijų ir jas vykdančią, jeigu yra poreikis, vykdoma pagal apibrėžtą metodiką, tačiau visuminės metodikos, kuri apimtų visas funkcijas nėra“³². B. Burauskaitė pažymėjo, kad darbo eigoje buvo sprendžiama, kas bus viešinama, kas ne.

Nuo 2012 m. su minimu KGB agentų registracijos žurnalu, kurį buvo numatyta skelbti internete, dirbo M. Ėmužis. Šiam tyrimui atlikti buvo gautas VSD leidimas dirbti su slapta informacija. Jis atskleidė DG nariams savo darbo metodiką – buvo susidaręs lentelė, kiekvienai pavardei buvo sudaryta anketa. M. Ėmužis pateikė įvairius tyrimo medžiagos pavyzdžius. Paklaustas, ar nebuvo abejonių dėl tokių žymių žmonių, kaip kardinolo V. Sladkevičiaus, D. Banionio ir S. Sondeckio pavardžių viešinimo, atsakė, „kad jis nekreipė per daug dėmesio į šias pavardes, nes jam tai – istorinės asmenybės, kurias žinojo tik iš knygų. Į kardinolo Vincento Sladkevičiaus pavardę atkreipė dėmesį, nes nebuvo prie jo pavardės pažymėta KGB agentūrinė byla. Kalbėtojo nuomone, tai įrodo, kad kardinolas nebendradarbiavo su KGB, o buvo tik bandoma jį verbuoti“³³. DG, išklausiusi M. Ėmužio atsakymus į klausimus, išreiškė nuostabą LGGRTC vadovybės, kuri praktiškai paliko vienam jaunam istorikui spręsti labai atsakingas ir sudėtingas problemas, veiksmais.

Visi apklausti LGGRTC darbuotojai sutiko, kad bent prie dokumente minimų trijų žymių žmonių – V. Sladkevičiaus, D. Banionio ir S. Sondeckio – pavardžių turėjo būti pateikti platesni paaiškinimai, kurie būtų amortizavę visuomenėje kilusį skandalą: „B. Burauskaitės nuomone, reikėjo išsamesnių paaiškinimų prie konkrečių pavardžių“³⁴. R. Narvydas sutiko, kad, skelbiant šį žurnalą, buvo galima išsamiau paaiškinti, ypač atsižvelgiant į žymių visuomenės veikėjų pavardes“³⁵. **Kita vertus, šis aplaidumas buvo teisinamas žmoniškųjų resursų trūkumu bei finansavimo stoka.**

Visiškas LGGRTC darbuotojų nesusikalbėjimo pavyzdys – paskutinių KGB agentų registracijos žurnalo įrašų paskelbimas internetinėje svetainėje. T. B. Burauskaitės teigimu, „anksčiau buvo 20 asmenų perduodama svetainės administratoriui, tačiau penktadieniais nebuvo skelbiama. <...> buvo sutarta, kad bus paskelbiama paskutinės pavardės pirmadienį, asmuo padavė

³¹ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 3;

³² LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 4;

³³ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 2;

³⁴ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 2;

³⁵ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-17, p. 2;

jas penktadienį svetainės administratoriui, galvodamas, kad jis neskelbs jų penktadienį³⁶. Panašiai kalbėjo ir M. Ėmužis: „kad buvo paskelbta penktadienį, įvyko atsitiktinai ir tai buvo nesusikalbėjimas. Kalbėtojas pasakė, kad atiduodavo medžiagą penktadieniais ir ji buvo nuolat skelbiama pirmadieniais, todėl kalbėtojas neperspėjo informatikų, kad jie paskutinius dokumento įrašus paviešintų pirmadienį, o ne penktadienį. Su direktore buvo aptarta, kad turi būti parengtas pranešimas spaudai ir išsamus paaiškinimas, tačiau penktadienį jo dar nespėjo kalbėtojas parengti³⁷. Šis įvykis tik patvirtina faktą, kad **LGGRTC vidaus tvarką reikia gerokai tobulinti, nes dokumentų viešinimas nėra pakankamai reglamentuotas, o tokios klaidos tik daro žalą pačiai institucijai, menkina jos įvaizdį visuomenėje.**

Išvados

1. 2011-12-09, vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 3 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas perdavė, o Lietuvos ypatingasis archyvas priėmė dokumentus: 1. Žurnalas Nr. 35, bylos chronologinės ribos ir data – 1987-01-12, lapų skaičius – 200; 2. TSRS KGB ir LTSR KGB dokumentų kopijos, lapų skaičius – 53. Perduodant ir priimant dokumentus, jokių juridinių pažeidimų nenustatyta.
2. LGGRTC darbuotojai kategoriškai paneigė prielaidą, kad minėtas žurnalas galėtų būti LGGRTC dokumentas. KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalas negalėjo būti redaguotas LGGRTC darbuotojų. Minimo dokumento tekstas nekito nuo VSD jo perdavimo LYA momento 2011-12-09.
3. Nors 2010-06-30 Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatyme konstatuojama, kad LGGRTC „tikrina, analizuoja ir skelbia buvusios SSRS specialiųjų tarnybų dokumentus“, bet LGGRTC susitelkė į dokumentų skelbimą. Tuo tarpu dokumentų analizei bei tikrinimui nebuvo skiriamas reikiamas dėmesys. Galima konstatuoti, kad be tikrinimo ir analizės paskelbus rūpimus dokumentus, padaryta didžiulė moralinė žala ne tik minėtiems asmenims– V. Sladkevičiui, D. Banioniui, S. Sondeckiui –, bet ir jų artimiesiems.

³⁶ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-, 2018-10-10, p. 4;

³⁷ LRS Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytos darbo grupės uždaro posėdžio protokolas Nr. V-2018-9984, 2018-11-07, p. 2;

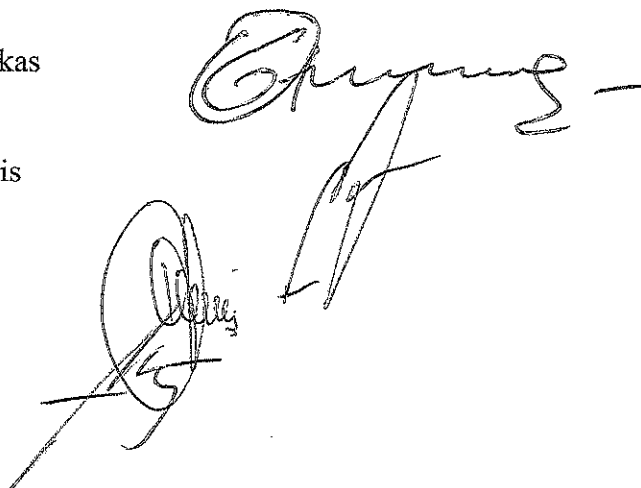
4. Tiriant KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalą, nebuvo bendradarbiavimo tarp atskirų institucijų, kadangi dalis informacijos yra VSD, dalis – LYA. Be to, LGGRTC vadovybė praktiškai paliko vienam jaunam istorikui – M. Ėmužiui – atlikti tyrimą bei spręsti labai atsakingas ir sudėtingas problemas.
5. Visi apklausti LGGRTC darbuotojai sutiko, kad bent prie dokumente minimų trijų žymių žmonių – V. Sladkevičiaus, D. Banionio ir S. Sondeckio – pavardžių turėjo būti pateikti platesni paaiškinimai, kurie būtų amortizavę visuomenėje kilusį skandalą. Šis aplaidumas buvo teisinamas žmogiškųjų resursų trūkumu bei finansavimo stoka.
6. LGGRTC nevertino, ar įrašytas asmuo dirbo, ar nedirbo KGB. Pagrindinis LGGRTC darbas apsiribojo dokumentų viešinimu. Tačiau jų paaiškinimas atsirado pavėluotai, jau paskelbus KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalą viešojoje erdvėje. Minimos pavardės žurnale liudija, kad tie asmenys buvo verbuojami. Kita vertus, negalima tiksliai nustatyti, kas jų buvo užverbuoti, o kas – ne. Be to, M. Ėmužis tvirtino, kad kardinolas V. Sladkevičius nebendradarbiavo su KGB, o buvo tik bandoma jį verbuoti.
7. LGGRTC vidaus tvarką reikia gerokai tobulinti, nes dokumentų viešinimas nėra pakankamai reglamentuotas, o tokios klaidos tik daro žalą pačiai institucijai, menkina jos įvaizdį visuomenėje.
8. KGB agentūros archyvinių asmens bylų registracijos žurnalo tyrimo ir viešinimo darbui vadovavo generalinė direktorė T. B. Burauskaitė. Todėl jai ir turėtų atitekti atsakomybė už šio dokumento viešinimo bei tyrimo darbo spragas.

Arūnas Gumuliauskas

Vytautas Juozapaitis

Ričardas Juška

Povilas Urbšys

The image shows four handwritten signatures in black ink. The top signature is the most prominent and appears to be 'Arūnas Gumuliauskas'. Below it, there are three more signatures, which are less distinct but appear to correspond to the names listed on the left: Vytautas Juozapaitis, Ričardas Juška, and Povilas Urbšys. The signatures are written in a cursive, somewhat stylized manner.